

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра психологічного консультування і психотерапії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Перший проректор В.В. Александров

“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія і педагогіка вищої школи
(шифр і назва навчальної дисципліни)
напряму підготовки 0804 – комп’ютерні науки
(шифр і назва напряму підготовки)
для спеціальності 8080401 – інформ. управл. сист. технологіями
(шифр і назва спеціальності (тей))
спеціалізації _____
(назва спеціалізації)
факультету комп’ютерних технологій
(назва факультету)

Кредитно-модульна система
організації навчального процесу

Психологія і педагогіка вищої школи. Робоча програма навчальної дисципліни для студентів за напрямом підготовки 0804 – комп’ютерні науки, спеціальністю 8080401 – інформ. управл. сист. Технологіями. „____” _____, 200__.- 15 с.

Розробники:

Є.В.Фролова к.психол.н., доцент кафедри психологічного консультування і психотерапії
О.В. Боченко, старший викладач кафедри педагогіки

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психологічного консультування і психотерапії

Протокол № 15 від “12” червня 2012 р.

Завідувач кафедрою психологічного консультування і психотерапії,

д.психол.н., проф. _____ (Кочарян О.С.)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“12”червня 2012 р.

Схвалено методичною комісією факультету психології

Протокол № 5 від “14” червня 2012 р.

“14” червня 2012 р. Голова _____ (Маєвська Н.А.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1,5	Галузь знань <u>0804 – комп’ютерні науки</u> (шифр і назва)	(нормативна)	
	Напрямок підготовки <u>8080401 – інформ. управл. сист. технологіями</u> (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): _____	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		5-й	-й
Загальна кількість годин – 54		Семестр	
		9-й	-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 18 самостійної роботи студента – 36	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр, спеціаліст	10 год.	
		Практичні, семінарські	
		8 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		36 год.	
		ІНДЗ: год.	
		Вид контролю: іспит	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/2

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни є поглиблення уявлень щодо психологічних особливостей педагогічного процесу у вищій школі та сприяння професійній підготовці педагогічних кадрів в університеті.

Завдання дисципліни:

- ознайомити з законодавчими актами України про вищу освіту і концепцію її розвитку за Болонським процесом;
- ознайомити зі специфікою та структурою педагогічного процесу у ВШ;
- розглянути історію розвитку педагогіки ВШ;
- ознайомити з теорією та практикою ППВШ на сучасному етапі розвитку України та інших країн;
- розглянути психологічні особливості педагогічного процесу у ВШ;
- розглянути психологічні особливості студентського віку, які обумовлюють особливості викладання у вищій школі;
- визначити регулятивну роль різних психологічних чинників, які обумовлюють успішність навчальної діяльності у ВШ;
- надати уявлення про особливості взаємодії студента і викладача;
- сформулювати вимоги ВШ до професійної діяльності викладача та його педагогічної майстерності

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати:

- зміст законодавчих актів України про вищу освіту;
- структуру педагогічного процесу ВШ та його основні напрямки розвитку на сучасному етапі розвитку держави;
- основи педагогічної майстерності викладача;
- основні психологічні особливості студентської молоді;
- роль когнітивних процесів та особливості особистості студента та викладача у формуванні успішності навчальної діяльності;
- основні моделі педагогічної поведінки;
- основні етапи розвитку ППВШ в Україні та інших країнах світу;
- науково обґрунтовувати вибір принципів навчання і виховання;
- аналізувати систему вищої освіти в Україні та інших країнах світу;

вміти:

- науково обґрунтовувати вибір принципів навчання і виховання;
- розв'язувати різні педагогічні завдання щодо проблем ВШ;
- характеризувати різні психолого-педагогічні моделі спілкування у ВШ;
- аналізувати наслідки своєї педагогічної діяльності;

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Психологія вищої школи

Тема 1. Вища школа в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні та інших країнах світу. Порівняльний аналіз моделей навчальної діяльності та їхня реалізація у сучасному освітянському процесі. Особливості організації вищої школи, основні вимоги до студентів та викладачів.

Тема 2. Психологічні особливості навчальної діяльності у вищій школі. Психологічні особливості студентського (юнацького) віку (за різними періодизаціями розвитку особистості). Психологічні особливості навчальної діяльності в студентському віці. Теоретичні підходи до аналізу навчальної діяльності, структура навчальної діяльності.

Тема 3. Психологічні чинники успішності навчальної діяльності студентів.

Закономірності сприймання навчальної інформації. Презентація навчального матеріалу: роль репрезентативних систем та стилів кодування інформації. Запам'ятовування навчального матеріалу: ефект краю, ефект контрасту, довільне та мимовільне запам'ятовування, об'єм пам'яті. Регулятивна роль уваги у навчальній діяльності. Вплив інтелекту на успішність навчальної діяльності студентів. Стильові особливості у забезпеченні ефективної навчання: когнітивні стилі, персональний пізнавальний стиль Регуляція навчання: мотивація навчальної діяльності.

Тема 4. Психологічні чинники успішності педагогічної діяльності викладача.

Стилi викладання та стилі керівництва: авторитарний, демократичний, ліберальний. Позитивні та негативні сторони кожного зі стилів викладання. Особистісні якості викладача, які впливають на успішність навчального процесу. Проблеми, з якими зіштовхується молодий викладач.

Модуль 2. Педагогіка вищої школи

Тема 5. Особливості педагогічного процесу у вищій школі. Самовиховання студентів як результат ПП у ВШ. Основні педагогічні категорії. Основні напрямки розвитку ППВШ в Україні. Європейське спрямування вищої освіти в Україні.

Тема 6. Моделі поведінки викладача у ВШ. Основи педагогічної майстерності викладача ВШ. Психологічні особливості студентської молоді. Гуманізація, демократизація стосунків викладач-студент у ВШ.

Тема 7. Мета та завдання дидактики ВШ. Класифікація принципів навчання. Проблема методів навчання. Погляд класиків світового простору на дидактичні завдання. Психологічні особливості виховного процесу у ВШ. Виховання гуманістичної особистості в умовах сучасної ВШ. Мета, завдання розумового, естетичного, морального, професійного виховання.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Психологія вищої школі												
Тема 1. Вища школа в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку	3	1				2						
Тема 2. Психологічні особливості навчальної діяльності у вищій школі.	3	1				2						
Тема 3. Психологічні чинники успішності навчальної діяльності студентів.	12	2	2			8						
Тема 4. Психологічні чинники успішності педагогічної діяльності викладача.	11	1	2			8						
Разом за модулем 1	29	5	4			20						
Модуль 2. Педагогіка вищої школі												
Тема 5. Особливості педагогічного процесу у вищій школі.	6	1	1			4						
Тема 6. Моделі поведінки викладача у ВШ	6	1	1			4						
Тема 7. Мета та завдання дидактики ВШ	13	3	2			8						
Разом за модулем 2	25	5	4			16						
Усього годин	54	10	8			36						

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
МОДУЛЬ 1 «ПСИХОЛОГІЯ ВШ»		
1	Психологічні чинники навчальної діяльності студентів В ході практичного заняття студенти виконують наступні тестові методики: методику діагностики стилів кодування інформації (Фролова Є.В., Санжаровська Н.В.), шкалу переважання 1 або 2 СС, методику визначення переважного типу запам'ятовування, методику визначення переважного типу мислення. Після чого студенти мають зробити висновки та проінтерпретувати отримані результати. <i>Контрольні питання:</i> 1. Що таке сигнальна система? 2. Які Ви знаєте стилі кодування інформації? 3. Які існують типи мислення та запам'ятовування? <i>Література (з базового списку літератури до курсу): 3, 10.</i>	2

2	Особистісні якості викладача В ході практичного заняття студенти виступають зі своїми есе на тему «Я викладач» (підготованими вдома), задають питання один одному, відбувається групова дискусія. <i>Контрольні питання:</i> 1. Які особистісні якості викладача впливають на ефективність викладання? 2. Які б були Ваші основні принципи, якщо б Ви були викладачем? <i>Література (з базового списку літератури до курсу): 2, 7,8.</i> <i>Література (з допоміжного списку літератури до курсу): 1, 4, 5.</i>	2
МОДУЛЬ 2 «ПЕДАГОГІКА ВШ»		
3	Розвиток вищої освіти в країні. Етапи сходження (реферативні читання). Українські університети. Етапи зростання. Педагогічна думка в Україні та країнах світу.	2
4	Оптимізація процесу навчання у ВШ.	2
Разом		8

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вища школа в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Підготовка до лекції	2
2	Психологічні особливості навчальної діяльності у вищій школі. Підготовка до лекції	2
3	Психологічні чинники успішності навчальної діяльності студентів. Підготовка до лекції Виконання практичної роботи	2 6
4	Психологічні чинники успішності педагогічної діяльності викладача. Підготовка до лекції Написання есе на тему «Я викладач»	2 6
5	Тема 5. Особливості педагогічного процесу у вищій школі. Підготовка до лекції Підготовка наукової доповіді	2 2
6	Моделі поведінки викладача у ВШ Підготовка до лекції Виконання письмової роботи	2 2

7	Мета та завдання дидактики ВШ	
	Підготовка до лекції	2
	Виконання самостійної роботи	6
Разом		36

7. Методи навчання

Програмою передбачено наступні методи навчання:

1) *лекції*, спрямовані на поглиблення теоретичних уявлень щодо психологічних особливостей педагогічного процесу у вищій школі;

2) *практичні та семінарські заняття*, які спрямовані на закріплення знань отриманих при проведенні лекційних занять, обговоренні психологічних закономірностей педагогічного процесу у ВШ, розгляду прикладів застосування освітніх технологій та підготовки реферативних матеріалів, які обумовлені темою семінарського заняття;

3) *самостійна робота*, яка передбачає підготовку студентів до лекцій та виконання 1 практичної роботи, есе та 2 реферативних робіт.

- есе на тему «Я-викладач», в якому студент повинен розкрити свій особистий погляд на роботу викладача, описати власні погляди на те, що, на його думку, є умовою успішної взаємодії зі студентами та ефективності навчального процесу, перерахувати та обґрунтувати риси та якості, які повинен мати викладач, а також ті, які він ні в якому разі не має демонструвати.

- реферативна (письмова) робота на тему за власним вибором (узгоджену з викладачем) або ж на одну з тем, запропонованих викладачем.

Можливі теми для реферативної роботи

1. Психологічні чинники ефективності самостійної роботи студентів.
2. Психологічні особливості навчальної діяльності у вищій школі.
3. Мотивація навчальної діяльності студентів: класичні та сучасні дослідження.
4. Роль розумових здібностей у забезпеченні успішності навчальної діяльності студентів
5. Психологічні особливості професійного становлення студентів.
6. Теорія розвивального навчання та можливості її застосування для організації вищої освіти.
7. Закономірності сприйняття навчальної інформації та їхнє урахування при викладанні матеріалу у ВШ.
8. Персональні пізнавальні стилі та їхнє урахування при викладанні матеріалу у ВШ.
9. Когнітивні стилі та їхній вплив на якість навчання студентів.
10. Стильові особливості викладання.
11. Професійні якості викладача.
12. Сучасні освітні технології.

4) **реферативні читання** – цей вид роботи передбачає опрацювання наукових джерел та підготування наукової доповіді

Теми для реферативного читання:

1. Роль ВО у сучасній цивілізації.
2. Гуманізація і гуманітаризація ВШ України.
3. Педагогічний контроль у ВШ.
4. Комунікативна культура викладача ВШ.
5. Інтенсифікація навчання у ВШ.
6. Педагогічна майстерність викладача ВШ.
7. Педагогічне проектування. Етапи і форми.
8. Форми організації навчального процесу.
9. Самостійна робота студентів як розвиток і самоорганізація студентів.
10. Психологічні особливості виховання студентської групи.
11. Модульне будівництво дисциплін й рейтинговий контроль у ВШ.
12. Психологічні основи формування професійного системного мислення.
13. Психологічні особливості професійного становлення студентів.
14. Психологічна корекція особистості студента.
15. Самовиховання студентів. Мета, завдання, методи.
16. Історія розвитку Харківського національного університету.
17. Педагогічне надбання Києво-Могилянської Академії.

8. Методи контролю

Поточний контроль передбачає контроль присутності студентів на практичних та семінарських заняття, їхньої активності під час лекційних занять, виконання завдань самостійної роботи.

Есе «Я викладач» оцінюється у 5 балів.

Критерії оцінювання есе

Показник, що оцінюється	Критерії оцінювання
Своєчасність 0-1 балів	Есе складено у встановлений викладачем термін. У разі складання роботи після встановленого терміну бали за своєчасність не виставляються.
Зміст роботи 0-4 бали	- самостійність виконання; - відповідність формальним критеріям (структура, послідовність та логічність, обґрунтованість аргументації та висновків, грамотність, якість оформлення тощо); - оригінальність ідей.

Реферативна робота оцінюється в 5 балів.

Критерії оцінювання реферативної роботи

Показник, що оцінюється	Критерії оцінювання
Своєчасність	Реферат написано у встановлений викладачем термін. У

0-1 бала	разі складання роботи після встановленого терміну бали за своєчасність не виставляються.
Зміст роботи 0-4 балів	- самостійність виконання; - відповідність формальним критеріям (структура, послідовність та логічність, обґрунтованість аргументації та висновків, грамотність, якість оформлення тощо); - використання основної літератури та додаткового матеріалу або іншомовних джерел; - оригінальність ідей.

У якості семестрового контрольного заходу передбачено складання іспиту. Екзаменаційна робота є письмовою роботою, яка складається із двох завдань, кожне завдання оцінюється у 10 балів, сумарно 20 балів за роботу. Перше завдання містить питання, яке відбиває психологічні особливості навчального процесу у вищій школі (модуль 1). Друге завдання стосується розкриття закономірностей саме педагогіки вищої школи (модуль 2). Екзаменаційну роботу розподілено на 20 білетів. Номер білету екзаменаційної роботи може бути закріплений за студентом шляхом випадкового вибору або за вибором викладача.

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи

Бали за контрольне питання	Критерії оцінювання
18-20	У відповіді повністю розкрито зміст питання. Матеріал викладено логічно, аргументовано, мова є грамотною, науковий стиль викладення матеріалу, вільне володіння термінологічним апаратом дисципліни. У відповіді продемонстровано високий рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та додатковим матеріалом, що винесено для самостійної роботи.
14-17	Відповідь досить повно розкриває зміст питання або розкриває основні (найважливіші) аспекти у запитанні, студент володіє термінологічним апаратом дисципліни. У викладеному матеріалі студент має помилки із аргументацією відповіді, недостатня логічність та послідовність викладення матеріалу. У відповіді продемонстровано високий рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та середній рівень володіння додатковим матеріалом.
10-13	Відповідь на контрольне питання є неповною, розкриває тільки деякі аспекти навчального матеріалу. Студент припускається помилок у використанні термінології навчальної дисципліни. Рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та додатковим матеріалом є середнім.
5-9	У відповіді допущено суттєві помилки, які свідчать про незнання лекційного матеріалу або обов'язкової літератури; студент слабо володіє термінологією дисципліни.
0-4	Відповідь практично відсутня, студент демонструє незнання лекційного матеріалу або обов'язкової літератури; не володіє термінологією.

До іспиту допускаються студенти, які виконали всі необхідні роботи протягом семестру та набрали не менше 20 балів.

Питання для підготовки до іспиту

1. Вища школа в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку.
2. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні та інших країнах світу.
3. Особливості організації вищої школи, основні вимоги до студентів та викладачів.
4. Позитивні та негативні сторони Болонського процесу.
5. Психологічні особливості навчальної діяльності у вищій школі.
6. Психологічні особливості студентського (юнацького) віку за Е. Еріксоном.
7. Психологічні особливості студентського (юнацького) віку за Ельконіним.
8. Мотивація навчальної діяльності студентів: види та ієрархія навчальних мотивів.
9. Теоретичні підходи до аналізу навчальної діяльності.
10. Структура навчальної діяльності: діяльнісний підхід.
11. Етапи трансформації навчальної діяльності з навчальних до випускних курсів вузу.
12. Когнітивний підхід до аналізу навчальної діяльності.
13. Закономірності сприймання навчальної інформації.
14. Презентація навчального матеріалу: роль репрезентативних систем та стилів кодування інформації.
15. Запам'ятовування навчального матеріалу: ефект краю, ефект контрасту, довільне та мимовільне запам'ятовування, об'єм пам'яті.
16. Регулятивна роль уваги у навчальній діяльності.
17. Вплив інтелекту на успішність навчальної діяльності студентів.
18. Стильові особливості у забезпеченні ефективної навчання: когнітивні стилі, персональний пізнавальний стиль.
19. Індивідуально-психологічні якості студентів, які обумовлюють успішність навчальної діяльності (риси темпераменту, здібності, типологічні особливості особистості).
20. Вплив соціального оточення на успішність навчальної діяльності.
21. Регуляція навчання: мотивація навчальної діяльності.
22. Силі викладання та стилі керівництва: авторитарний, демократичний, ліберальний. Позитивні та негативні сторони кожного зі стилів викладання.
23. Особистісні якості викладача, які впливають на успішність навчального процесу.
24. Психологічна регуляція навчальної активності студентів
25. Психологічні методи та засоби контролю навчальної діяльності.
26. Мета, завдання та зміст ПВШ.
27. Напрямки розвитку ВШ в умовах сучасної України.

28. Проблема світової кризи ВО та вплив її на розвиток ВШ в Україні.
29. ПП у ВШ. Його специфіка.
30. Умови успішності ПП у ВШ.
31. Самовиховання як результат ППВШ.
32. Педагогічна майстерність викладача ВШ.
33. ПВШ як гілка педагогічних знань.
34. Сучасні моделі педагогічної діяльності в умовах ВШ.
35. Форми педагогічного спілкування у ВШ.
36. Проблема морального виховання майбутнього фахівця.
37. Методи контролю у ВШ.
38. Естетичне виховання. Шляхи опанування.
39. Розумове виховання студентів. Мета та завдання.
40. Формування культури поведінки у студентів ВШ.
41. Дидактика ВШ. Мета, завдання та зміст.
42. Структура навчання. Етапи розвитку.
43. Класифікація методів навчання.
44. Лекція як основний метод та форма навчання у ВШ.
45. Типи та види лекції у ВШ.
46. Практичні заняття. Вимоги та завдання.
47. Семінарські заняття в умовах ВШ.
48. Лабораторне заняття як практичний метод засвоєння знань.
49. Активні методи навчання.
50. Педагогічна майстерність лектора.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота	Підсумковий семестрів контроль (іспит)	Сума
Модуль 1		
Теми: 1, 2, 3, 4	20	50
Активність на семінарських заняттях 5 Есе – 5 Реферат - 5 Разом 15 б. за модуль 1		
Модуль 2		
Тема 5 -5 балів: навчальна робота на заняттях 5 Тема 6 -5 балів: письмова робота – 3 навчальна робота на заняттях 2 Тема 7 -5 балів: навчальна робота на заняттях 5 Разом 15 б. за модуль 2		

Для модуля 1 мінімальною кількістю балів, яку повинен набрати студент для зарахування модуля, є 15 балів.

Для модуля 2 мінімальною кількістю балів, яку повинен набрати студент для зарахування модуля, є 15 балів.

Студент є допущеним до підсумкового семестрового контролю за умови виконання всіх необхідних робіт.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
60-69	D	задовільно	
50-59	E		
1-49	FX	Незадовільно	не зараховано

10. Методичне забезпечення

НМК з дисципліни.

11. Рекомендована література

Базова

1. Вардянян А.У., Вардянян Г.А. Сущность учебной деятельности при формировании творческого мышления учащихся // Формирование творческого мышления школьников в учебной деятельности. Уфа, 1985.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М., 1996.
3. Габай Т.В. Учебная деятельность и ее средства. М., 1988.
4. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования. М., 1986.
5. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. М., 1996.
6. Дусаицкий А.К. Развивающее образование: теория и практика. – Харьков, 2002. – 146 с.
7. Педагогічні технології. (Падалка О.С.)- Київ.-1995.-253с.
8. Педагогика и психология высшей школы /Отв.ред. Самыгин С.И. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 1998. – 544 с.
9. Практика розвивального навчання / За ред. А.К. Дусаицького. – Харків: ХНУ, 2004. – 192 с.
10. Ильясов И.И. Структура процесса учения. М., 1986.

11. Репкин В.В., Репкина Н.В. Развивающее обучение: теория и практика. Томск, 1997.
12. Формирование учебной деятельности школьников / Под ред. В.В. Давыдова. М., 1982.
13. Эльконин Д.Б. Психология развития: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М., 2001.
14. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка.- Київ.-2001.- 303с.
15. Фіцула М.М. Педагогіка ВШ.-Київ.-2006.-351с.
16. Кузьмінський А.І. Педагогіка ВШ.- Київ.- 2005.- 486с.
17. Вітвицька С.С. Основи педагогіки ВШ.-Київ.-2003.
18. Смирнов С.Д. Педагогика ВШ.- Минск.-2002.- 256с.
19. Пионова Р.С. Педагогика ВШ.-Минск.-2002.- 256с.
20. Безрукава В.С. Педагогика ВШ.-Москва.-1996.- 342с.
21. Атанов Г.А. Основы современной дидактики ВШ. .- Донецк.-2002.-503с.

Допоміжна

1. Дусавицкий А.К. Развитие личности в учебной деятельности. – М.: «Дом педагогики», 1996. – 208 с.
2. Леонтьев А.Н. Лекции по общей психологии. М., 2001.
3. Психологические особенности формирования личности в педагогическом процессе / Под ред. А. Коссаковски, И. Ломпшера и др.: Пер. с нем. М., 1981.
4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учеб. пособие. М., 1998.
5. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. М., 1990.
6. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Психология человека. – М., 1995.
7. Соколова Е.Е. Тринадцать диалогов о психологии. – М., 1995.
8. Про вищу освіту: Закон України.// Урядовий кур'єр – 15 травня .- 2002. № 86.
9. Про освіту: Закон України // Урядовий кур'єр.- 25 червня.- №13.
10. Про національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України// Урядовий кур'єр .- 2002.- №74.- 17 квітня.
11. Україна ХХІст. Державна програма – Київ: Райдуга, 1994.- 61с.
12. Галузинський В.М., Євнух М.В. Педагогіка.- Київ: Вища школа, 1995.- 237с.
13. Яблонко В.Я. Психолого-педагогічні основи формування особистості.- Київ.- 2008.- 257с.
14. Осипова Н.Ф. Студенческая группа как субъект формирования личности специалиста.- Харьков : основа, 1991.- 153с.
15. Воспитательная среда в вуза как фактор професіонального становлення спеціаліста.- Воронеж.- 2003.-207с.
16. Руденко В.Н. Культурологические основы целостности содержания ВО. - 2003.- 288с.

17. Концепция воспитательной работы в вузах Харьковского региона.- Харьков.- 1999.- 20с.
18. Методология и методика воспитательной работы в условиях непрерывного образования.- Харьков.- 2005. Матер. Харьк. обл. гос. администрации.- 290с.
19. Виховання в контексті соціальної адаптації студентів.- Харків.- 2003.- 176с.
20. Парфіненко А.Ю.»У пошуках причин ліквідації університетів України»-Харків.: 2008.- 206с.
21. Покликання університету.- Київ,- 2005.- 304с.
22. Університетська освіта України ХХІ ст.- 2000.-275с.

12. Інформаційні ресурси

1. www.koob.ru
2. www.psylib.ru
3. <http://www/OIM/ru/reader>, Asp
4. <http://www/Pedagogics-book/ru/>
5. <http://cogprints>, Soton. ac, uk/dokument